

Віктар Шыпкоў з Маркавіч адраджае старажытны від пляцення

Урадженца вёскі Маркавічы Віктара Шыпкова ў Гомельскім раёне ведаюць многія: разам з жонкай Валерыяй і чатырма дзецьмі ён удзельнічаў у рэспубліканскім праекце “Уладар сяла”, шматдзетная сям’я выйшла ў фінал, дзе прадстаўляла Гомельскую вобласць. Адрознівала гэтую пару ад іншых шчырая зацікаўленасць спадчынай продкаў.

– Цікавіцца народнай творчасцю я пачаў яшчэ са школьных гадоў дзякуючы настаўніку Рыгору Басаву, – расказвае Віктар. – Менавіта ён сабраў улюбёных у фальклор навучэнцаў – так з’явіўся калектыў “Чарнабрыўцы”, і, пры падтрымцы былога дырэктара школы Мікалая Пашчанкі, быў адноўлены старажытны абрад Сула. Які, дарэчы, у мінулым годзе набыў статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь.

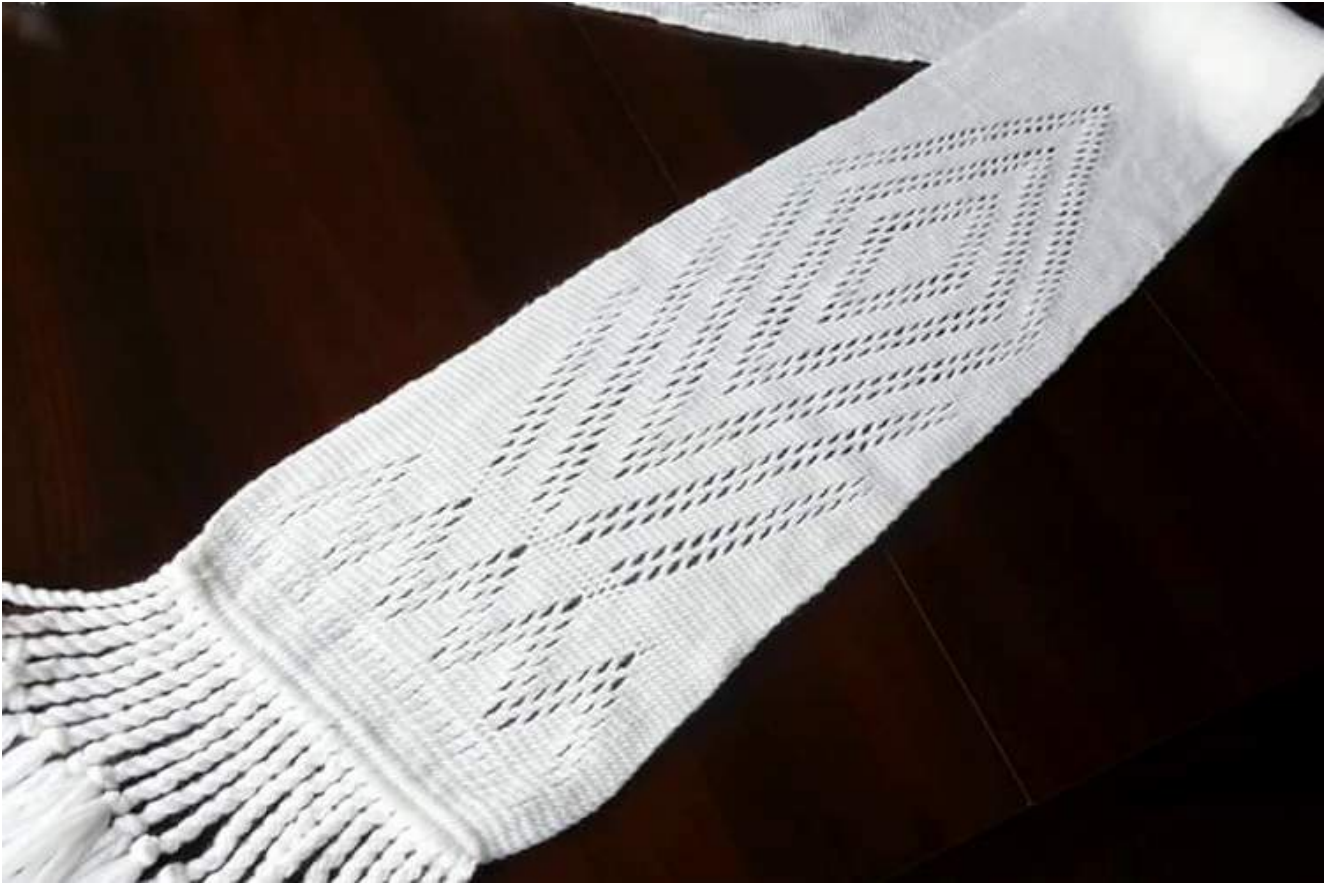
Як раскажаў далей Віктар Шыпкоў, вёска Маркавічы знаходзіцца

на памежжы дзвюх краін, таму з цягам часу з'явіліся непаўторныя адметнасці, уласцівыя толькі гэтай мясцовасці. Напрыклад, жаночы касцюм: свой строй – для дзяўчат, асобны – для замужніх і яшчэ адзін варыянт – для пажылых жанчын.

– Яны вельмі адрозніваліся ад касцюмаў іншых беларускіх вёсак, нават тых, што знаходзіліся за 20–30 кіламетраў, – працягвае фалькларыст-аматар. – Дзяўчаты і жанчыны насілі адзенне, упрыгожанае яркімі стужкамі і шматколернай вышыўкай – у адрозненне ад беларускага касцюма, дзе пераважалі толькі два-тры колеры. Маркавіцкі народны касцюм з'яўляецца асаблівасцю вёскі, з ім прызджалі знаёміцца нават сталічныя навукоўцы.

Падчас фальклорных экспедыцый у Маркавічах і наваколлях юнак зацікавіўся некаторымі адметнасцямі касцюма, у прыватнасці, плеченымі паясамі і жаночымі чапцамі. Справа ў тым, што выраблены яны адметным спосабам – ніткі, нацягнутыя на раме альбо ўвогуле на сцяне, пераплятаюцца між сабой. Старэйшая жыхарка вёскі Будзішча Майя Прышчэпава паказала аматару-этнографу, як плесці “на раме” такія паясы.

– Іх снавалі, выкарыстоўваючы толькі адну доўгую нітку, часцей шарсцяную, – тлумачыць Віктар Шыпкоў. – Каб атрымаць такую, адмысловым спосабам, моцным ткацкім вузляком, звязвалі між сабой кавалачкі нітак. Майстры былі настолькі вопытныя, што месца злучэння двух кавалкаў нявопытнаму воку амаль немагчыма знайсці.

Маркаўчаніна так зацікавіў такі спосаб пляцення, што ён вырашыў даведацца пра яго болей. Аказалася, што ў свеце ён вядомы як пляценне ў тэхніцы “спрэнг” – такі тэрмін даў яму амерыканскі даследчык Пітэр Калінгвуд. Аднак сама тэхніка вядома яшчэ са старажытнасці, і што вельмі знакава, была распаўсюджана паўсюдна. Асаблівае яе ў тым, што вырабленая такім спосабам рэч – вельмі эластычная, пругкая: пры нацягненні расцягваецца амаль удвая супраць свайго памеру, аднак, калі адпускаеш, вяртаецца да першапачатковага выгляду. Археалагі знайшлі ў егіпецкіх пірамідах, а таксама ў пахаваннях у Перу і Маскоўскага крамля галаўныя ўборы, сплеценыя ў такой тэхніцы. Але ў знатных асобаў яны былі зроблены з нітак, пераплецены з танюсенькімі залатымі альбо

сярэбранымі дроцікамі.

– Але самае цікавае – у такой тэхніцы выпляталіся і чапцы нашых жанчын! – дадае Віктар Шыпкоў. – Яшчэ мая бабуля Ніна Еўдакімаўна мела такі, і расказвала, што і мая прапрабабка Малання захоўвала падобны галаўны ўбор. Калісьці людзі сталага ўзросту рыхтавалі для сябе загадзя “пахавальны вузялок”, і чапец там быў абавязкова! Калі ж прыгледзецца да яго ўважліва, то відаць, што выраблены ён менавіта метадам пляцення “на раме”, альбо “на сцяне”, як казалі нашы жанчыны.

Не адзін год спатрэбіўся Віктару Шыпкову, вывучэнне адпаведнай літаратуры, кансультацыі з навукоўцамі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, каб даведацца болей пра ўнікальнае рамяство. Знайшоў нават кнігу Пітэра Калігвуда – дзякуючы дапамозе замежных сяброў, зараз ён мае фотакопіі гэтага выдання канца 70-х гадоў мінулага стагоддзя. Нягледзячы на тое, што напісана кніга па-англійску, а ў школе малады этнограф вывучаў нямецкую мову, з дапамогай слоўнікаў ён пераклаў тэкст на рускую мову.

– Аднак да гэтага часу я ўжо многае ведаў і сам – дзякуючы вопыту і шматлікім спробам “расшыфраваць” вузельчыкі сатканых на раме рэчаў. Першымі вырабамі сталі паясы, а зараз я ўжо магу плесці і жаночы чапец.

Дарэчы, плесці “на раме” можна некалькімі спосабамі: найбольш вядома простае адна- і двухнапраўленае. Аднак Віктар Шыпкоў самастойна авалодаў і вельмі складанымі: ажурным пляценнем на аснове аднанапраўленага, дыяганальным палатняным і саржавым пляценнем, дыяганальным спляценнем. Для таго, каб саткаць першую рэч – мужчынскі пояс – яму спатрэбілася некалькі месяцаў. Цяпер гэты ўзор старажытнага пляцення знаходзіцца ў экспазіцыі амерыканскага калекцыянера. Яшчэ адзін – жаночы – Віктар Шыпкоў зрабіў асабіста для салісткі гомельскага фальклорнага гурта “Ягорава гара” Ірыны Глушэц.

– Пояс, акрамя практычнай мэты – падперазоўваць адзенне, меў і сакральны сэнс, – тлумачыць Віктар. – Па-першае, ён быў вельмі

доўгім – ад двух з паловай да чатырох метраў, жаночы, дарэчы, шырэйшы за мужчынскі, і вельмі прыгожа падкрэсліваў гнуткую жаночую фігуру. Па-другое, у многіх народаў кола – сімвал абярэгу ад злога вока і сурокаў, таму пояс яшчэ і выконваў ахоўную ролю – засцерагаў свайго гаспадара ці гаспадыню. З гэтай жа мэтай, як расказвалі нашы бабулі, пояс ткалі, выкарыстоўваючы розныя колеры: чырвоны, зялёны, белы і іншыя. Яшчэ майстрыхі для яго вырабу бралі 365 нітак – па колькасці дзён, і складаўся ён з двух частак, левай і правай, якія адлюстроўвалі адна адну. Па расказах старажылаў быў адноўлены традыцыйны маркавіцкі касцюм, нешта Віктар зрабіў сам – пашыў ушварку, якая нагадвае доўгі жылет чорнага колеру з знакаляровай яркай вышыўкай, аплікацыяй са стужак і складкамі ззаду.

Зараз этнограф заняты падрыхтоўкай даследавання гэтага рамяства, дзе даступна, з выкарыстаннем ілюстрацый, будзе апісаны ўвесь працэс пляцення “на раме” альбо “на сцяне”. Віктар Шыпкоў спадзяецца, што пасля прачытання дапаможніка многія зацікавяцца старажытным рамяством.

<http://sozhnews.by>